

УДК 711.4

д.т.н., проф. Ключниченко Є.Є.,
Київський національний університет будівництва та архітектури

ГУМАНІЗАЦІЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Розглянуті основні напрями формування нового типу міського простору, перехід від пагубної технократичної до гуманістичної діяльності, створення привабливого житлового середовища, безпечного для життєдіяльності населення.

Ключові слова: міське середовище, гуманізація, комфортність мешкання, безпека життєдіяльності, екологічна безпека.

Вперше глобальні програми перетворень у сфері містобудування і житлового будівництва, націлені на переорієнтацію усіх міст світу на безпечні, здорові і гуманні населені пункти, були сформульовані на другій Всесвітній конференції ООН «Хабітат II» (центр ООН з населених пунктів). На конференції обговорювалися найболючіші проблеми в розвитку населених пунктів. Це, перш за все, виснаження ресурсів і глобальне знищення навколишнього середовища, тотальна криза у використанні світових земельних ресурсів. Стихійний, в багатьох випадках, процес урбанізації викликав соціальні, екологічні, економічні та інші потрясіння.

Було визнано, що існуюча модель розвитку індустріального суспільства повністю вичерпала себе, і щоб вижити, людству потрібно створити нову, яка б відповідала потребам теперішнього і майбутнього поколінь. Для цього передбачається залучення широкого кола професіоналів усіх країн і континентів (містобудівників, архітекторів, соціологів, програмістів, технологів та ін.) для розроблення нових ідей, концепцій і моделей у містобудуванні, нових структур і технологій розвитку міст, створення високої якості життя, організації сприятливого міського середовища. Цього можна досягти запобігаючи тих негативних явищ, які притаманні існуючим містам, створенням реальних умов для здійснення творчої діяльності, залученням населення до досягнень науки, культури, управління. Звідси витікає головне завдання – формування нового типу міського простору, привабливого житлового середовища, перехід від пагубної технократичної до гуманістичної діяльності, створення оптимальних умов для гармонійного розвитку особистості, творчого удосконалення, як символу добра, духовного відродження, реалізації майбутніх устремлінь.

Усі процеси, що виникають у міському середовищі, відбуваються під впливом людини, в той же час вони впливають на неї. За словами Черчіля «Ми формуємо наше оточення, а воно формує нас». Територіальна неоднорідність якісного стану і рівня навантаження на міське середовище може мати значні наслідки. Оцінка і впровадження заходів покращення територій повинна базуватись на комплексному підході, базуючись на діючих нормах, стандартах, показниках комфортності міського середовища. Комфортність міського середовища пропонується розглядати за п'ятьма групами факторів: екологічними, геофізичними, функціонально-планувальними, транспортно-планувальними та візуально-забруднюючими. Враховується також демографічна ситуація, рівень захворюваності та смертності населення, компоненти інфраструктури, криміногенна ситуація в місті та ін. [4].

В нових соціально-економічних умовах суттєво зростає загальна соціально-економічна, екологічна і естетична значущість містобудування у вирішенні ключових проблем розвитку міст. У першу чергу це пов'язано з відродженням гуманістичної сутності містобудування, що спрямовується на формування повноцінного життєвого середовища, яке забезпечує гармонізацію інтересів територій та галузей, особистості, суспільства та держави.

Особливої уваги заслуговує проблема управління розвитком міст і, зокрема, удосконалення виробничої сфери. Економічний та соціальний розвиток міст завжди був прерогативою галузевих міністерств, що не відповідало потребам та особливостям конкретного міста. В колишньому СРСР структура промисловості і її розміщення, як правило, були в компетенції центральних органів влади. Регіонам і місцевим органам управління надавалися лише директивні вказівки щодо розміщення тих чи інших промислових підприємств на своїх територіях. Тобто місцева влада не могла істотно впливати на розвиток виробництва, тому що не мала реальних важелів управління регіоном чи містом.

У зв'язку з цим актуальною і невідкладною на сучасному етапі є переорієнтація розвитку міст з галузевої на соціальну спрямованість з урахуванням потреб населення, інтересів міста, його величини, активності розвитку, економічних і ресурсних можливостей, екологічної ситуації, місцевих традицій тощо. Тобто якщо раніше на першому місці було виробництво, а населення розглядалося як придаток для його розвитку і функціонування, то зараз на перше місце постає людина з її потребами, смаками і бажаннями.

Сталий розвиток населених пунктів передбачає соціально, економічно і екологічно збалансований їх розвиток, спрямований на створення повноцінного середовища життєдіяльності населення на основі раціонального використання усіх видів ресурсів (територіальних, енергетичних, фінансових, матеріальних,

трудовах та ін.), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, інженерної, транспортної, комунікаційно-інформаційної інфраструктури.

Для гуманізації міського середовища пріоритетними є удосконалення сфер зайнятості населення, соціальної інфраструктури, забезпечення населення висококомфортним житлом та умовами мешкання, формування різних типів сучасного житла, широкого вибору і видів зайнятості населення, архітектурно-художніх і естетичних якостей забудови.

Гуманізоване міське середовище визначається трьома взаємопов'язаними групами факторів: екологічними, які безпосередньо впливають на людину в біологічному відношенні; соціально-економічними, які визначають матеріальні умови і ресурси для існування і розвитку суспільства; культурно-естетичними, які безпосередньо впливають на свідомість людини (наука, мистецтво тощо). Невід'ємною складовою гуманізації розвитку міст і забезпечення безпеки життєдіяльності населення є збереження і поліпшення природного середовища. Ми бачимо навколо себе все більше випадків, коли людина завдає шкоди довкіллю, небезпечні рівні забруднення води, повітря, ґрунту, порушення екологічного балансу біосфери.

Екологічна безпека території передбачає дотримання встановлених природоохоронним законодавством вимог охорони навколишнього природного середовища, збереження та раціональне використання природних ресурсів, санітарно-гігієнічних вимог щодо охорони здоров'я людини, здійснення заходів для нейтралізації, утилізації, знищення або переробки всіх шкідливих речовин і відходів.

Важливим завданням сучасності є виконання досліджень впливу міського середовища на безпеку населення. Міське середовище вважається повноцінним, якщо відповідає потребам населення, забезпечує не тільки комфортні умови, а й безпеку мешкання. До містобудівних факторів, що впливають на показники скоєння злочинів в міському середовищі можна віднести: погано спроектовані вулиці та квартали, відсутність організованих місць відпочинку в мікрорайонах, недостатнє освітлення вулиць, площ, дворів, погані санітарно-гігієнічні умови. Отже, для успішної організації безпеки населення важливе значення має правильна розпланувальна і раціональна організація міського середовища. Це стосується, перш за все, реконструкції і перевлаштування районів старої занедбаної забудови.

Головні сфери життєдіяльності населення (праця, побут і відпочинок) пропонується доповнити такою важливою складовою – дозвілля. Мається на увазі створення центрів дозвілля, спортивно-оздоровчих комплексів, нових форм і об'єктів спілкування: свого роду клубів за інтересами, професійних

клубів, де відбувається обмін думками, висловлюються нові ідеї і різного роду пропозиції щодо удосконалення архітектури і забудови міст тощо.

У зв'язку з соціальними розшаруванням населення в останні роки, диференціацією житла та виникненням забудови висококомфортними престижними будинками, з існуванням районів старого занедбаного житла, необхідна муніципальна підтримка малозабезпеченого населення для створення умов мешкання, які виключають можливі соціальні конфлікти.

В останні роки значно загострюються екологічні, геофізичні, транспортно-планувальні та інші проблеми міського середовища. Як наслідок є погіршення умов життєдіяльності і стану здоров'я населення. При розробці містобудівної документації необхідно визначати зони зі значними порушеннями середовища і ризиками для населення. Це дасть змогу концентрувати увагу на розплануванні таких територій з розробкою заходів попередження небезпечних явищ, виключення можливості впливати на людину факторів, що приводять до погіршення її здоров'я, травматизму чи навіть смерті [4].

При зростанні уваги до соціально-економічних, екологічних та естетичних аспектів розвитку населених пунктів, вони повинні розглядатися як складова національної політики. Відчувається потреба в поєднанні національної політики з регіональним та місцевим плануванням, а також з ініціативами на місцевому рівні. В багатьох випадках існує неузгодженість між рішеннями центрального уряду і відповідальністю місцевого рівня стосовно їх виконання. Центральний уряд повинен, на наш погляд, максимально зосередити свою увагу на питаннях координації, регулювання і контролю, а регіональні та місцеві органи влади – на плануванні і практичній реалізації, вирішенні питань організаційного і ресурсного забезпечення, управління і експлуатації складних систем життєдіяльності міст [2].

Література:

1. Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф. та ін. Екологія: навч.-метод. посібник для самостійного вив. дисц. – К.: КНЕУ, 1990. – 152 с.
2. Ключниченко Є.Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст. – К.: Укрархбудінформ, 1999. – 348 с.
3. Ключниченко Є.Є. Вплив міського середовища на безпеку життєдіяльності населення // Безпекотворення: питання теорії і практики та правові аспекти. Зб. наукових праць Європейського університету, - К., 2007. – С. 374-378.
4. Штепа К.О., Ключниченко Є.Є. Планувальні аспекти в оцінці комфортності середовища для проживання населення // «Екологія плюс» №2 (35), 2013. - С. 21-22.

5. Штепа К.О. Прогноз ризиків дії факторів міського середовища.// Містобудування та територіальне планування, вип. 47. – К., КНУБ, 2013. – С. 691-694.

Аннотация

В статье рассмотрены основные направления формирования нового типа городского пространства, создания привлекательной жилой среды, безопасной для жизнедеятельности населения.

Annotation

The article considers the basic directions of formation a new type of urban space, creation of attractive living environment which the safe for life activity of the population.